

**Considerații referitoare la puterile statului
prin prisma principiului separației și echilibrului acestora**

**Consideration concerning the state's powers in respect to the principles
of their separation and equilibrium**

Prof. univ.dr. Iulian Nedelcu

Abstract

The actual evolution of the state itself and of its powers has actually led to a reversing process for Montesquieu's "hierarchy". Step by step, the executive power has become the care of the process of decisions' making, even legislatively, becoming therefore, detrimental for the legislative power. As far as it is concerned, the juridical power has turned into a simple state's authority.

Key words: *state's powers; principle of separation for the state's powers; equilibrium of powers*

Cuvinte cheie: *puterile statului; principiul separației puterilor statului; echilibrul puterilor*

1. Un punct de vedere privind principiul separației și echilibrului puterilor în stat¹.

Montesquieu a elaborat și expus teoria sa privind separația puterilor în lucrarea *Despre spiritul legilor* (1748), după ce a studiat Constituția engleză și s-a inspirat, în cercetarea sa, de la John Locke (*Eseu asupra guvernării civile* - 1690). În studiul său nu s-a concentrat doar asupra formulării unei teorii abstracte cu privire la evitarea concentrării puterilor, ci a analizat și care sunt puterile și cum funcționează acestea. La data realizării studiului, putem spune că Montesquieu nu doar a creat o contrapondere la absolutismul monarhic al vremii ci a pus bazele modernității, bazele a ceea ce urma să devină principiu fundamental al existenței statului modern, a existenței statului de drept. Rapid, principiul separației puterilor a devenit un fel de dogmă ce a fost înscrisă în Constituțiile vremii și mai ales în Declarația Universală a Drepturilor Omului² de la 1789.

Din dorința de a realiza un studiu asupra acestui principiu, asupra realității juridice actuale, am vrut mai întâi să dăm răspuns la întrebarea: Care sunt puterile?

Aceste trei puteri au fost și sunt considerate a fi:

1. puterea legislativă sau puterea de a face legile, de a le modifica și de a le abroga;

¹ Ioan Alexandru, *Tratat de administrație publică* Ed. Universul juridic, București 2008, pag. 54 și urm.

² "Orice societate în care garantarea drepturilor nu este asigurată, și nici separația puterilor determinată, nu are Constituție", art.16 din Declarația Universală a Drepturilor Omului și Cetățeanului din 2 august 1789.

2. puterea executivă sau puterea care face să se aplice legile, care se preocupă de siguranța și apărarea națională și de diplomație;

3. puterea judecătorească, mai precis autoritatea judiciară, care are drept misiune judecarea crimelor, nerespectării legilor precum și a diferendelor între particulari, și mai nou între particulari și administrație.

Aplicarea rigidă a separației puterilor în stat ar consta în minimizarea principiului suveranității naționale, deoarece puterea aparține națiunii și nu puterilor publice (legislativă, executivă, judecătorească) care doar o exercită în numele acesteia. Separarea completă a puterilor în stat poate produce un: blocaj instituțional care poate perturba eficiența funcționare a puterilor în stat.

Montesquieu, după cum deja știm, în această evoluție științifică a fost cel care a formulat pentru prima dată cele trei puteri, așa cum le regăsim noi astăzi, cel care a susținut că nu trebuie să existe o separație strictă între acestea, pentru că altfel nu am fi în prezența unui întreg, statul, ci trebuie să conlucreze, să colaboreze la formarea acestui întreg, la menținerea și funcționarea sa. În toată această teorie Montesquieu a urmărit combaterea arbitrariului natural al puterii, prin fixarea limitelor "puterea limitează puterea", astfel organizarea puterii trebuie dată unor organe diferite, independente unele de altele, care să asigure echilibrul.

Prin urmare un stat nu poate funcționa decât dacă legea adoptată de legislativ este aplicată la impulsul executivului, iar autoritatea judecătorească prin concursul puterii executive își duce la îndeplinire deciziile. Această colaborare trebuie să fie însoțită de un control al puterilor, una față de cealaltă, însă, pentru ca acest lucru să poată fi realizabil este nevoie ca puterile să fie dotate cu mijloace juridice și instituționale prin care să nu se neutralizeze.

Reprezentând forma în care poporul se constituie în putere, Constituția se impune față de toate celelalte mijloace juridice. Prin Constituție sunt stabilite organizarea, structura, competența și funcțiile supreme ale organelor de stat, exprimând în formă juridică cele mai importante raporturi din societate. Orice Constituție are la bază suveranitatea poporului și presupune o abordare a raporturilor dintre legislativ, executiv și judecătoresc, dar pentru ca aceasta să-și asigure superioritatea față de celelalte norme juridice din stat s-a constituit o autoritate independentă, față de cele trei puteri, care supraveghează respectarea normelor constituționale. Aceasta autoritate este Curtea sau Consiliul Constituțional care în statul modern a devenit garant al existenței statului de drept, al păstrării echilibrului celor trei puteri.

Cu toate că puterile sunt egale prin autoritatea de care dispun în interiorul statului, Montesquieu a stabilit o "ierarhie" a acestora. În acest sens, puterea legislativă este cea care deține legitimitatea direct de la poporul suveran, și deci este prima între cele trei, puterea executivă nu este altceva decât o putere derivată, pe când autoritatea judiciară este "neutră"³.

³ Vom utiliza termenul neutru pentru o mai clară evidențiere în limba română, dar Montesquieu a utilizat termenul de "nulle" ceea ce, strict lingvistic, s-ar traduce "de nicăieri, a nimănui".

Evoluția puterilor și a statului în sine ne-a dus în prezent la o inversare a "ierarhiei" lui Montesquieu. Puterea executivă a devenit, progresiv, centrul procesului decizional, legislativ, în detrimentul puterii legislative, iar puterea judiciară o simplă autoritate. În realitate, și nu doar în România ci și în marea majoritate a statelor europene, puterea legislativă s-a transformat, capacitatea sa de a face legile a trecut „în mâinile” organelor executive, ne referim aici atât la șeful Statului cât și la guvern, situație întâlnită mai ales în republicile parlamentare și semiprezidențiale. Rolul parlamentului în cadrul procedurii legislative a devenit unul de reflecție și de propunere prin intermediul comisiilor, discuțiilor și amendamentelor. Parlamentele au devenit organe de control a activității și politicii guvernamentale. Mai mult, în condițiile promovării descentralizării excesive, a transferului de competențe către colectivitățile locale, și a integrării statelor în uniunii supranaționale, parlamentele au intrat într-o nouă etapă a evoluției lor.

Această preeminență a executivului este cel mai des întâlnită în statele unde Șeful Statului este ales direct de către popor. Este cazul Republicii Franceze, al României etc. dar și al Marii Britanii unde Primul Ministru este numit de către monarh în funcție de rezultatul alegerilor legislative. Legislativul lui Montesquieu nu mai este, în aceste condiții, singura putere care se poate prevala de legitimitatea poporului. Tendința de concentrare a puterii în zona executivului reprezintă un proces de limitare a influenței parlamentare, implicit a democrației reprezentative. Transferul puterii de la Parlament la organele executivului, a căror activitate este în mai mică măsură sub controlul opiniei publice, corespunde tendințelor de eficientizare a actului guvernării și exprimă tensiunea abordărilor tehnocratice în contrapondere cu cele democratice. Cât privește puterea judecătorească nu se poate vorbi de o adevărată putere ci mai mult de a autoritate, mai ales în condițiile în care independența sa, așa zisa "neutralitate" a lui Montesquieu, față de puterea politică (legislativă și executivă) nu mai este fundamentul de bază al existenței sale.

Putem concluziona astfel că, în zilele noastre, din ce în ce mai mult, separația și echilibrul puterilor nu mai sunt respectate, în adevăratul sens dat de Montesquieu, că accentul se pune pe conlucrarea și colaborarea puterilor, promovându-se mijloace juridice și instituționale ce se plasează la granița dintre două puteri, și nu pe separarea acestora.